

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่องความคาดหวังของครูศิลปศึกษาต่อบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสำรวจความคาดหวังของครูศิลปศึกษาต่อบทบาทของผู้ปกครอง ในการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ในด้านการสนับสนุนและส่งเสริมความรู้ทางทฤษฎี ด้านการส่งเสริมการแสดงออก ทางด้านทักษะและเจตคติ ด้านการจัดหาวัสดุและอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน และด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ภาคปลายปีการศึกษา 2540 จากโรงเรียนทั้งหมด 429 โรงเรียน ซึ่งตั้งอยู่ในเขตต่าง ๆ 38 เขต ของกรุงเทพมหานคร โดยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ดังนี้

1. แบ่งโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครออกเป็น 3 ขนาด ตามการจัดขนาดของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร
2. สุ่มโรงเรียน ทั้ง 3 ขนาด คือ โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยเลือกสุ่มตัวอย่างโรงเรียนแต่ละขนาด ร้อยละ 50 ได้โรงเรียนที่ได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง 215 โรงเรียนรวมตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นครูผู้สอนศิลปศึกษาจากโรงเรียนที่ได้รับเลือกกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนละ 1 คน จำนวน 215 คน ขนาดและจำนวนโรงเรียน อาศัยตามการจัดขนาดของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ดังนี้

โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึงโรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 801 คนขึ้นไป

โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึงโรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 401-800 คนขึ้นไป

โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึงโรงเรียนที่มีนักเรียนไม่เกิน 400 คน จากตัวอย่างประชากรที่ใช้ ในการวิจัย จำนวน 215 คน ส่งแบบสอบถามกลับคืน และสามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้ จำนวน 181 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 84.19

นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มครูศิลปศึกษา ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เพื่อหาความเที่ยงของแบบสอบถาม (Reliability)

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้คำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check-list)

ตอนที่ 2 ความคาดหวังของครูศิลปศึกษาต่อบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ใช้คำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความคาดหวังของครูศิลปศึกษาต่อบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ใช้คำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended)

เมื่อได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง ประชากรจำนวน 215 ฉบับ ได้รับคืน 181 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 84.19

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้จัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์พร้อมซองติดตราไปรษณียากรให้ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่งคืนผู้วิจัยทางไปรษณีย์ แบบสอบถามส่งไปทั้งสิ้น 215 ฉบับ ได้รับกลับคืน 181 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 84.19 ของจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากตอนที่ 1 และตอนที่ 2 ที่ได้ไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย หรือค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{x}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบ

ความเรียง ส่วนข้อมูลตอนที่ 3 ซึ่งเป็นข้อมูลแบบปลายเปิด นำข้อมูลมาเรียบเรียง แล้วนำเสนอในรูปแบบของความเรียง

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถนำมาสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการสำรวจสถานภาพของครูศิลปศึกษา จำนวน 181 คน พบว่า เป็นเพศชายร้อยละ 67.96 เป็นหญิงร้อยละ 32.04 ประชากรส่วนใหญ่มีอายุ 41 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 54.14 มีประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา ระหว่าง 11-20 ปี ซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุดคือ ร้อยละ 32.04 วุฒิการศึกษาสูงสุดส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีร้อยละ 92.82 และจบการศึกษาระดับปริญญาโท มีร้อยละ 75.70 ตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 6-7 ร้อยละ 62.89 ปฏิบัติการสอน มากกว่า 2 วิชา มีร้อยละ 58.01 และไม่เคยผ่านการอบรมหรือเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการด้านศิลปศึกษา มีร้อยละ 40.30

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังของครูศิลปศึกษา ต่อบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ด้านความรู้ทางทฤษฎี โดยเฉลี่ยแล้วพบว่าครูศิลปศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปศึกษา ในด้านนี้ทุกข้ออยู่ในระดับเห็นด้วย และข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในด้านนี้ คือการกระตุ้นและส่งเสริมให้นักเรียน เรียนรู้ และค้นคว้า ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาในด้านนี้ คือ ฝึกให้นักเรียนสังเกตธรรมชาติรอบ ๆ ตัว เช่น ความแตกต่างของสี รูปร่าง รูปทรง แสงเงา เป็นข้อมูลในการทำงานศิลปะสำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในด้านนี้ คือ สนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนพิเศษ เพื่อปฏิบัติกิจกรรมศิลปะที่แปลกแตกต่างไปจากกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติในชั้นเรียน

2.2 ด้านการแสดงออกทางด้านทักษะและเจตคติ เมื่อพิจารณารวมทุกข้อในด้านนี้แล้วพบว่า ครูศิลปศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปศึกษา ใน

โรงเรียนประถมศึกษา อยู่ในระดับเห็นด้วยและข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ส่งเสริมให้นักเรียน แสดงออกตามความคิด ความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติอย่างเสรี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ ส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ และประสบการณ์ ที่ได้จากการเรียนศิลปศึกษา มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในด้านนี้คือ นำนักเรียนไปร่วมปฏิบัติกิจกรรมพิเศษทางศิลปะที่เอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น

2.3 ด้านการจัดทำวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน เมื่อพิจารณารวมทุก ๆ ข้อ ในด้านนี้แล้วพบว่า ครูศิลปศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา อยู่ในระดับเห็นด้วยและข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในด้านนี้คือ แนะนำให้นักเรียนรู้จักทำความสะอาด และเก็บรักษาวัสดุอุปกรณ์ ให้เรียบร้อยหลังการปฏิบัติงาน สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ แนะนำให้นักเรียนรู้จักใช้เศษวัสดุอุปกรณ์เหลือใช้ เช่น เศษกระดาษ พลาสติก เชือก กิ่งไม้ ฯลฯ ที่มีอยู่ตามท้องถิ่น มาประดิษฐ์เป็นงานศิลปะ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในด้านนี้คือ ชักนำและส่งเสริมให้นักเรียนวาดภาพด้วยคอมพิวเตอร์บ้างตามความเหมาะสม

2.4 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ โดยเฉลี่ยแล้วพบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษามีความคาดหวังต่อบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านนี้อยู่ในระดับเห็นด้วย และมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง คือแสดงความชื่นชมและให้กำลังใจ เมื่อนักเรียนทำงานศิลปะสำเร็จ สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมาคือ จัดบริเวณที่ทำงานศิลปะให้มีแสงสว่างเพียงพอ มีอากาศปลอดโปร่ง และมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ผู้ปกครองและสมาชิกอื่นภายในครอบครัว ปฏิบัติกิจกรรมศิลปะร่วมกับนักเรียนด้วยในบางครั้ง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความคาดหวังของครูศิลปศึกษาต่อบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

3.1 ด้านความรู้ทางทฤษฎี : ครูศิลปศึกษาได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะไว้ดังนี้ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่มีความรู้พื้นฐานทางทฤษฎี ผู้ปกครองจึงควรมีส่วนทราบเกี่ยวกับทฤษฎีศิลปะพื้นฐาน เช่น สีชั้นพื้นฐาน เส้น แสงเงา การจัดภาพอย่างง่าย ๆ ถ้าผู้ปกครองพอเข้าใจพื้นฐานทางด้านนี้ และเห็นความสำคัญ จะเป็นผลดีต่อสภาพจิตใจของเด็กอย่างมาก และสามารถแทรกความรู้ด้านศิลปะในกิจกรรมภายในบ้านได้ตลอด

การที่ผู้ปกครองได้เรียนรู้ เนื้อหาของวิชาศิลปะ รวมทั้งการศึกษาพัฒนาการของนักเรียนใน ด้านศิลปะในระดับอายุต่างกัน จะเห็นความแตกต่างของพัฒนาการดังกล่าวทำให้ผู้ปกครองสามารถเข้าใจถึงการรับรู้สอดคล้องกับพัฒนาการ ซึ่งเป็นส่วนช่วยในการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี และผู้ปกครองต้องมีบทบาทสำคัญในการ กระตุ้นส่งเสริมความคิด จินตนาการของนักเรียนด้วยการนำไปดู งานด้านศิลปะที่จัดแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ และนำนักเรียนไปร่วมกิจกรรม ที่นอกเหนือไปจาก กิจกรรมที่โรงเรียนหรือนำนักเรียนไปชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ที่มีคุณค่าทางศิลปะ เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีความซาบซึ้งในคุณค่าของผลงานศิลปะ

3.2 ด้านการแสดงออกทางทักษะและเจตคติ : ครูศิลปศึกษาได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

ผู้ปกครองควรเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนศิลปศึกษา ว่าการเรียนวิชานี้ มิได้เน้นให้นักเรียนเป็นศิลปิน แต่ต้องการให้นักเรียนกล้าแสดงออก รู้จักคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการนำไปประยุกต์ใช้กับวิชาอื่น ๆ ไม่ควรส่งเสริมสนับสนุน ให้นักเรียนทำงานศิลปะ เพื่อการแข่งขันเพียงอย่างเดียว แต่ควรปลูกฝังให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจในผลงานของผู้อื่นและของตนเอง ส่งเสริมให้นักเรียนใช้จินตนาการ สร้างสรรค์ ผลงานของตนเองอย่างอิสระ ซึ่งผู้ปกครองควรให้นักเรียน ทำงานศิลปะตามความชอบ ความพอใจของตนเอง และมีความรู้สึกที่ดีต่อผลงานที่สร้างขึ้น งานศิลปะที่สมบูรณ์และสวยงาม ไม่จำเป็นต้องชนะการประกวดหรือได้รับรางวัลเสมอไป แต่ความพอใจ และความภาคภูมิใจต่างหาก คือผลงานศิลปะที่แท้จริงของนักเรียน ซึ่งจะทำให้นักเรียน เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มีความพอใจในผลงาน เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างเจตคติที่ดี ในการทำงาน หรือการสร้างผลงานศิลปะในขั้นต่อไป

3.3 ด้านการจัดทาสุดุอุปกรณ์ ในการปฏิบัติงาน : ครูศิลปศึกษาได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

ผู้ปกครองมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการจัดทาสุดุอุปกรณ์ ในการปฏิบัติงานศิลปะของนักเรียน เพราะการมีวัสดุอุปกรณ์หลากหลาย ช่วยสร้างกำลังใจและความอยากรู้ อยากทดลอง การจัดเตรียมอุปกรณ์ไว้อย่างครบครันไว้ให้นักเรียน เป็นแรงเสริมอีกส่วนหนึ่งให้นักเรียนเกิดความพร้อมเมื่อต้องการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ ผู้ปกครองควรให้คำแนะนำในการจัดทาสุดุอุปกรณ์ หรือสิ่งทดแทนกันได้ โดยเน้นประโยชน์ ความประหยัด และเห็นคุณค่าของสิ่งของ เพื่อให้นักเรียนเกิดความหวงแหน รู้จักรักษาสีของ และควรแนะนำให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหา ไม่ต้องไปยึดติดกับอุปกรณ์ให้มากนัก กำลังใจและความคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งสำคัญในการแสดงออกทางความคิดของนักเรียน

3.4 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ : ครูศิลปศึกษาได้แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

สภาพแวดล้อม มีผลต่อการเรียนรู้ทางศิลปะเป็นอย่างมาก ยิ่ง ถ้าสภาพแวดล้อมภายในบ้าน เอื้ออำนวยให้นักเรียนเกิดการอยากเรียนรู้ มากยิ่งขึ้น ก็จะทำให้เด็กเกิดความกระตือรือร้น อยากเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มีความคิดกว้างขวางขึ้น ผู้ปกครองควรบริเวณให้นักเรียนทำงานศิลปะด้วยความ สะดวก จัดที่ว่างอุปกรณ์ ให้หยิบใช้ได้ง่าย ทำความสะอาดง่าย อากาศถ่ายเทดี มีแสงสว่างเพียงพอ ควรปล่อยให้เด็กมีโอกาสทำงานศิลปะได้อย่างเต็มที่ โดยปราศจากการควบคุม ควรจัดหาภาพสวย ๆ แปลก ๆ ตา หรือนำผลงานของนักเรียน มาติดตามฝาผนังในส่วนที่นักเรียนทำงาน เพื่อให้ นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าผลงานของตัวเอง

3.5 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ : ครูศิลปศึกษาต้องการให้ผู้ปกครองได้เห็นความ สำคัญของวิชาศิลปศึกษา ควรส่งเสริมและสนับสนุน ในการเรียนศิลปศึกษาให้มากขึ้น ควรให้เวลาใน การทำงานศิลปะแก่นักเรียนอย่างเพียงพอ ให้ค่าชมและกำลังใจในการทำงาน ผู้ปกครองไม่ควร ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานศิลปะเพื่อการแข่งขันเพียงอย่างเดียว ควรให้เด็กได้ใช้จินตนาการในเชิงสร้าง สรรค์และเห็นความสำคัญของกระบวนการสร้างสรรค์มากกว่าผลงานสำเร็จหรือรางวัล

การอภิปรายผลการวิจัย

จากงานวิจัยเรื่องความคาดหวังของครูศิลปศึกษาต่อบทบาทของผู้ปกครอง ในการส่งเสริม การเรียนศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ในด้านต่าง ๆ อภิปรายผลได้ ดังนี้

1. **ด้านความรู้ทางทฤษฎี** โดยเฉลี่ยแล้วพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคาดหวังต่อบทบาท ของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านนี้ ทุกข้ออยู่ในระดับเห็นด้วยและข้อที่ครูศิลปศึกษามีความคาดหวังอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในด้านนี้คือ การกระตุ้นและส่งเสริมให้นักเรียน เรียนรู้ และค้นคว้าด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

จากคู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2527 ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 กระทรวง ศึกษาธิการ (2534 : 70) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ปกครองเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการใช้หลักสูตรเช่นกัน หากผู้ปกครองเหล่านั้น ไม่ได้เข้ารับการอบรมชี้แจง ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้ว

มักจะสอนบุตรหลานในความปกครองของตนเองไปในทางที่ตนเองเข้าใจ และเคยเรียนรู้มา ซึ่งอาจไม่ตรงกับจุดเน้นของหลักสูตรก็ได้ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรได้ทำความเข้าใจกับผู้ปกครองเกี่ยวกับหลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่ โดยย้ำเน้นว่าหลักสูตรนี้เน้นกระบวนการโดยมุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง มากกว่าการให้ผู้เรียนเรียนแบบท่องจำ ดังนั้นผู้ปกครองจะต้องเปรียบเสมือนเป็นครูที่ปรึกษาอีกคนหนึ่ง แทนครูในการช่วยชี้แนะให้ผู้เรียนเอง ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้ จะเกิดขึ้นได้ต้องให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติและค้นพบด้วยตนเอง มากกว่าการท่องจำจากหนังสือ วิธีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองรับรู้ อาจออกมาในรูปแบบพับ นิตยสารผู้ปกครอง เอกสารแนะนำต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งการเรียนศิลปศึกษานั้นผู้ปกครองควรอย่างยิ่งที่จะร่วมมือกับทางโรงเรียนซึ่ง ฮอลลิงส์เวิร์ธ (Hollingsworth, 1995) ได้เสนอแนะสอดคล้องกับเรื่องนี้ว่า ครูศิลปศึกษาควรจัดพิมพ์หลักสูตรศิลปศึกษา และวิธีการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจและมีส่วนช่วยติดตามผลการเรียนเป็นระยะ อีกทั้งเป็นการช่วยส่งเสริมบรรยากาศทางการเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครอง และเป็นแนวทางให้ผู้ปกครองส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างถูกต้อง

เมาเซอร์ (Mouser, 1995) ได้กล่าวไว้ว่า ครูศิลปศึกษาต้องอธิบายให้ผู้ปกครองได้รับรู้และเข้าใจคุณค่าที่แท้จริงของศิลปศึกษา ประโยชน์และคุณค่าของการเรียนศิลปศึกษา ถูกละเอียดและมองข้าม ดังนั้นควรที่จะประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองได้รับทราบความหมายและวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรศิลปศึกษาว่ามีคุณค่า ในทางส่งเสริมพัฒนาการเด็กในด้านต่าง ๆ อย่างไร เพื่อผู้ปกครองจะได้รู้หลักการ และวิธีการที่จะช่วยส่งเสริมเพิ่มเติมอีกทางหนึ่ง

ประมวล คิดคินสัน (2536) ได้กล่าวว่าการเปิดโอกาสให้เด็กช่วย ตัวเองอย่างเต็มความสามารถย่อมนำความภาคภูมิใจมาสู่ตนเองและเป็นแรงหนุนอันสำคัญ ในการเรียนรู้ขั้นต่อไปไม่มีสิ้นสุด ข้อสำคัญคือ ความสามารถในการใช้สมอง เพื่อการเรียนรู้ขั้นต่อ ๆ ไป อยู่ชั่วชีวิต นับว่าเป็นวิญญานแห่งการเรียนรู้โดยเสรี ซึ่งมีอยู่แล้วในมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิด การค้นคว้า ศึกษา ทาความรู้ จนเป็นที่กระจ่างแจ้งและสรุปเป็นความรู้ของตัวเอง ซึ่งเป็นการแสวงหาความรู้โดยการเป็นผู้เรียนโดยเสรี (Independent Learner) คือยอดอุดมคติของผู้เรียนรู้

ความสามารถช่วยตนเอง พึ่งตนเองได้ย่อมปูทางไปสู่ความเป็นอิสระ เมื่อเด็กแรกเกิด ดูเหมือนจะช่วยตัวเองไม่ได้โดยสิ้นเชิง ต้องอาศัยผู้ใหญ่ทุกประการ แต่ไม่นานเด็กก็เรียนรู้ วิธีพึ่งตนเองทีละอย่าง ด้วยสมองที่ล้ำเลิศ นั่นคือการก้าวไปสู่ความเป็นอิสระแก่ตน แต่จะมีอยู่ไม่น้อยที่ผู้ใหญ่ ไม่ยอมปล่อยให้เด็กช่วยตัวเองโดยง่าย เพราะผู้ใหญ่ได้รับความพอใจที่ได้ทำอะไรแทนเด็กอยู่ร่ำไปนั่นเอง

อันความมุ่งหมายที่ถูกต้องของการศึกษา ไม่ว่าจะบ้านหรือโรงเรียนย่อมได้แก่ การพัฒนาเด็กไปสู่ความเป็นอิสระแก่ตนให้มากที่สุด จากความเป็นทารกแบบเบาะ เด็กได้รับความช่วยเหลือ ให้เรียนรู้ที่จะเดินเองวิ่งไป ขึ้นลงบันได อาบน้ำ ทำความสะอาดร่างกายเอง เหล่านี้ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา สำหรับความเป็นอิสระแก่ตนทั้งสิ้น ความเป็นอิสระแก่ตน ย่อมนำมาซึ่งความพอใจในศักดิ์ศรี ที่มีต้องทำตนเป็นภาระแก่ผู้อื่น มีแต่หยิบยื่นให้แก่ผู้ที่ยังช่วยตัวเองมิได้ต่อไป ความรู้สึกในศักดิ์ศรีในการพึ่งตนเองได้ เป็นความมีชัยซึ่งได้มาด้วยตนเอง ตั้งแต่นี้เป็นต้นไป เด็กย่อมไม่นำพาต่อเครื่องล้อมภายนอก เช่น รางวัลหรือการแลกเปลี่ยนใด ๆ เป็นอิสระจากอำนาจใด ๆ ย่อมส่งผลให้มีวินัยทางจิตอย่าง แท้จริง (ประมวล คิดค้นสัน, 2536 : 118-119)

วิรุณ ตั้งเจริญ (2527 : 66) ได้กล่าวไว้ว่า การเตรียมตัวให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เป็นการเตรียมตัวหรือเป็นความหวังที่จะเตรียมตัวที่มีประสิทธิภาพ สำหรับสังคมในอนาคต สังคมที่เปิดกว้างสำหรับการทำงานในหน้าที่ต่าง ๆ กัน ซึ่งความหวังทางการศึกษา ที่เน้นการคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นนี้ เป็นการเตรียมตัว ให้เด็กสามารถช่วยตัวเองได้บรรลุเป้าหมายการดำรงชีวิตที่ดีได้ มิใช่เป็นการศึกษาที่เลื่อนลอยอยู่เฉพาะความรู้และความคิด และถ้าเป็นความรู้ความคิด ที่ไม่ได้ผ่านการกระทำหรือใช้ได้จริง ในชีวิตด้วยแล้ว ดูจะเป็นความรู้และความคิดที่หาประโยชน์ได้น้อยอีกด้วย ซึ่งศิลปศึกษาช่วยสร้างเสริมคุณค่าด้านนี้ได้เป็นอย่างดี

องค์การ อินทรมพรรย (2525 : 70) กล่าวว่า การจัดการศึกษาของไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากมาย สมัยก่อนนักเรียนไปเรียนหนังสือเพื่อจะได้อ่านออกเขียนได้และคิดเลขเป็น แต่ในปัจจุบันการให้การศึกษาแก่นักเรียน มีขอบเขตกว้างขวางกว่าการไปเรียนหนังสือ ตามที่พูดกันมาแต่ก่อนเป็นอย่างมาก นักเรียนจะมีโอกาสได้ศึกษาทั้งจากในหนังสือ นอกหนังสือ ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับที่ พัทธ์ ชูรเวช (2527 : 4-6) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการตลอดชีวิต ดังนั้น การที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้ และเติบโตไปอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า มีความหมายจึงจำเป็นต้องให้นักเรียนได้เรียนรู้ตลอดเวลา การที่นักเรียนอยู่ในโรงเรียนแต่ละวันนั้น แม้จะเป็นการให้การศึกษาส่วนหนึ่งแล้ว แต่เมื่อมาถึงบ้าน นักเรียนก็ควรได้รับการเพิ่มเติมด้วย พ่อแม่ที่ฉลาดย่อมสอนลูกให้รู้จักคิดวิเคราะห์ พิจารณาคุณค่าและแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ ในสังคมอย่างมีความเป็นตัวของตัวเอง ทอแรนซ์ (Torrance, 1959 อ้างถึงใน อารี รังสินนท์, 2527) นักจิตวิทยาและนักการศึกษาชาวอเมริกันเป็นผู้ที่สนใจศึกษาวิจัยเรื่องความคิดสร้างสรรค์ กับการเรียนการสอนไว้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง ได้เสนอหลักในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่าผู้ปกครองควรกระตุ้น และส่งเสริมให้นักเรียน

เรียนรู้ด้วยตนเอง และยกย่องเด็กที่มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้นักเรียนเรียนรู้ ค้นคว้าอย่าง ต่อเนื่องอยู่เสมอ กรมการฝึกหัดครู, 2521 (อ้างถึงในอารี รังสินธ์, 2527 : 80) ได้เสนอรายงานเกี่ยวกับ การอบรมเลี้ยงดูเด็กว่า บิดามารดาที่สร้างบรรยากาศประชาธิปไตย คือ รับผิดชอบร่วมกับโรงเรียน ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร การตัดสินใจใด ๆ ในครอบครัวเกิดจากความเห็นชอบของสมาชิกทุกคน บุตร ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และได้ใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ วิธีการนี้เป็นแนวทางที่จะ ให้นุตรมีความคิดริเริ่มและมีความมั่นใจในตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็น ของฮาเกน ซึ่งกล่าวว่า บิดามารดาที่อบรมเด็ก ให้รู้จักใช้ความสามารถของตนเอง ช่วยตัวเองให้มากที่สุดและในเวลาเดียวกัน ก็คอยให้ความรัก ความเอาใจใส่ อธิบายเหตุผลของความเป็นไปของสิ่งแวดลอม ซึ่งจะเป็นการฝึกให้ เด็กรู้จักติดตาม ใต้ถาม ลักษณะเหล่านี้จะเป็นแนวทางไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ และวราภรณ์ รักวิจัย (2533 : 164) ได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมทางศิลปะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การให้ โอกาสและฝึกให้เด็กได้ใช้ความสามารถส่วนตัวในการค้นคว้า ทาความรู้ และปฏิบัติกิจกรรมให้มาก ช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ด้วย

อารี รังสินธ์ (2528 : 81-87) ได้เสนอแนวปฏิบัติในการอบรม เลี้ยงดูลูกด้วยการที่ผู้ ปกครอง ควรปฏิบัติต่อนักเรียนเพื่อพัฒนาความคิด สร้างสรรค์ของเด็กไว้ว่า พ่อแม่ควรฝึกให้ลูกรู้จัก ใช้ความสามารถของตนเองให้มากที่สุด และเห็นว่าสิ่งนั้นน่าจะสร้างให้เกิดเป็นค่านิยมขึ้นในสังคมไทย เพราะจากการที่เด็กช่วยเหลือตนเองตามวัยของตน จะทำให้เด็กพัฒนาความเชื่อมั่น รู้สึกมั่นใจในการ เรียนและการค้นคว้าทาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ จะเสริมสร้างให้เด็กกล้าที่จะแสวงหา ความรู้ต่อเนื่องไปยังเรื่องอื่น ๆ ทำให้ความภาคภูมิใจในตัวเอง และมีความมั่นใจในตนเอง ติดตัว ตลอดไป

สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในด้านนี้คือ สนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนพิเศษเพื่อปฏิบัติ กิจกรรมทางศิลปะที่แปลกแตกต่างออกไปจากกิจกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติในชั้นเรียน ซึ่งสุวรรณ แก้วสุวรรณ (2531 : 137) ได้ทาการวิจัยเรื่องบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของครู และนักเรียน ได้ศึกษาพบว่า ผู้ปกครองของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตาม แหล่งเสื่อมโทรมต่าง ๆ ทำให้มีปัญหาเรื่องความยากจน ขาดความรู้ และไม่เห็นความสำคัญของการ ศึกษา ถือว่าการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียน และจรรยา สุวรรณทัต (2522 : 42) ได้กล่าวว่า การที่ผู้ ปกครองขาดการศึกษา ทำให้ขาดความกระตือรือร้น และมองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา ทำให้

เกิดการละเลยบุตรหลาน ขาดความสนใจ ขาดความสามารถที่จะช่วยเหลือเด็กทางการเรียน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กมีผลการเรียนต่ำ เช่นเดียวกับที่เพ็ญศรี อรุณรุ่งเรือง (2522 : 87) ที่ทำการศึกษพบว่า บุคคลที่มีระดับการศึกษาต่างกันจะมีกิจกรรมในการส่งเสริมการศึกษาของบุตรหลานแตกต่างกัน และจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของบุตรหลานแตกต่างกันด้วย นอกจากนี้ ศิริวัลย์ อุดมพรวิวัฒน์ (2525 : 63) ยังมีความเห็นที่สอดคล้องกันคือ ผู้ปกครองที่มีการศึกษาอยู่ในขั้นต่ำ จะให้การส่งเสริมการเรียนน้อยกว่าผู้ปกครองที่มีการศึกษาสูง เพราะไม่มีประสบการณ์ทางการศึกษา จึงมองไม่เห็นความจำเป็นของการศึกษาและไม่ให้การสนับสนุนการศึกษาเท่าที่ควร เนื่องจากฐานะและอาชีพที่ไม่ค่อยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จึงเป็นเหตุให้ผู้ปกครองมีความมุ่งหวังในตัวครูสูง ในอันที่จะรับภาระหน้าที่แทนผู้ปกครอง ในเรื่องต่าง ๆ และโดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียน ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ ครูศิลปศึกษาคาดหวังว่าผู้ปกครองควรมีบทบาทในการสนับสนุน ให้นักเรียนได้เรียนพิเศษ เพื่อปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปะที่แปลกแตกต่างไปจากกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติในชั้นเรียนน้อยที่สุด

2. ด้านการแสดงออกทางด้านทักษะและเจตคติ โดยเฉลี่ยแล้วพบว่า ครูศิลปศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนศิลปะศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ในด้านนี้รวมทุกข้ออยู่ในระดับเห็นด้วย และข้อที่ครูศิลปศึกษามีความคาดหวังอยู่ในระดับ เห็นด้วยมากที่สุด คือ ส่งเสริมให้นักเรียนแสดงออกตามความคิด ความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติอย่างเสรี ซึ่งเลิศ อานันท์นะ (2529 : 140) ได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องกับเรื่องนี้ว่า เสรีภาพทางจิตเป็นอิทธิพลที่มองไม่เห็น แต่มีความสำคัญในการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก เด็กที่สูญเสียเสรีภาพทางจิตมักจะไม่กล้าแสดงออก มีความหวาดกลัว หวาดระแวงและไม่ไว้ใจใคร ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความคิดสับสน (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2529) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า เนื่องจากเด็กมีความคิดฝัน (Fantasy) ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ ติดตัวเด็กมาตั้งแต่แรกเกิด ถ้าขาดการสนับสนุนพัฒนาอย่างถูกต้องแล้ว การเจริญเติบโตก็จะเป็นไปตามที่เด็กควรจะเป็น จึงควรให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาพรสวรรค์ ที่มีอยู่ในตัวเด็กอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เกล (Gale, 1969 อ้างถึงใน อารีย์ รังสินันท์, 2528) มีความคิดเห็นว่าบิดามารดาเป็นตัวจักรสำคัญสำหรับส่งเสริมให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ เกล กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์มิใช่เกิดจากการเรียนรู้ โดยการบังคับจิตใจ แต่เป็นผลผลิตในเชิงจิตวิทยาที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างเป็นอิสระ

การส่งเสริมการสร้างสรรคงานศิลปะของเด็ก จึงควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกตามเอกภาพ และการยอมรับทัศนะและเป้าหมายส่วนบุคคล เพราะคนเรานั้นจะสังเกตและมองโลกในแง่มุมมองต่าง ๆ กัน การยอมรับความแตกต่างทั้งในด้านความคิด ความสามารถ และเป้าหมายเฉพาะบุคคลจึงเป็นสิ่งที่ถูกที่ควร และเป็นการเหมาะสมกว่าการบังคับ ให้กระทำตามกฎเกณฑ์ของผู้ใหญ่ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2527) มานูเอล บาร์เคน (Marnuel Barken อ้างถึงในพีระพงษ์ กุลพิศาล, 2533 : 230) ครูศิลปะแห่งมหาวิทยาลัยไอโฮโอ สหรัฐอเมริกา กล่าวว่า การเรียนศิลปะนั้น ควรต้องเน้นประสบการณ์ด้านพุทธิปัญญา (Cognitive) คือความเฉลียวฉลาด ซึ่งผู้เรียนจะได้จากประสบการณ์ด้านสุนทรียศาสตร์ นอกจากนั้นศิลปะศึกษา ควรจะมุ่งเสริมการพึ่งตนเองของนักเรียน สนับสนุนให้เขาคิดทำ แก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตัวเอง โดยเริ่มฝึกฝนกันตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา

และนิพนธ์ ทวีกาญจน์ (2533 : 237) ได้กล่าวสอดคล้องกันว่า ผู้ปกครองควรทำอะไรจึงจะส่งเสริมจินตนาการของเด็ก เพื่อให้พฤติกรรมสร้างสรรค์ยังคงอยู่ แม้เด็กคนนั้นจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้วก็ตาม ความคิดสร้างสรรค์ ก็ยังปรากฏให้เห็นจากกิจกรรมต่าง ๆ สิ่งสำคัญประการแรกก็คือ ความอิสระในการคิด พ่อแม่ควรเปิดโอกาสที่จะให้เด็กได้มีโอกาส ใช้ความคิดของตนเองให้มากที่สุด และจะต้องเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางร่างกายประกอบด้วย เพราะความคิดของเด็กจะเปลี่ยนไปตามพัฒนาการทางร่างกายและจะต้องไม่พยายามหาคำตอบอย่างมีเหตุผล ตามทัศนะของตนเพราะจะต้องเข้าใจอยู่เสมอว่า เด็กมีโลกความคิดของตนเอง เขาต้องคิดอย่างเขาคิด ไม่ใช่คิดอย่างเราคิด การให้เด็กได้มีเสรีภาพในการแสดงออก มีความรักและความเข้าใจในธรรมชาติของเด็ก จะช่วยพัฒนาสุนทรียภาพในตัวเด็ก ให้องกามสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและจะกลายเป็นพลังที่สำคัญ ที่จะทำให้เขากลายเป็นคนที่มีความสามารถทางความคิดสร้างสรรค์สูง สามารถแสดงออกให้ปรากฏได้ ไม่ว่าในงานด้านศิลปะหรืองานด้านอื่น ๆ

ในปัจจุบันโรงเรียนประถมศึกษาได้ใช้กระบวนการเพิ่มสะสมผลงานของนักเรียนเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล เพิ่มสะสมผลงานจะช่วยเหลือให้นักเรียนเป็นผู้ที่เรียนรู้ตลอดชีวิตและผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน การประเมินจากเพิ่มสะสมผลงานก็คือการประเมินความสำเร็จของนักเรียน จากผลงานที่เป็นชิ้นงานที่ดีที่สุด หรืองานที่แสดงถึงความก้าวหน้าที่นักเรียนสะสม ซึ่งนักเรียนจะต้องใช้ความสามารถและทักษะต่าง ๆ หลาก ๆ ด้านตามความคิดเห็นของตนเอง ซึ่งผู้ปกครองจะมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานของผู้เรียน แสดงความรู้สึกให้คำแนะนำเป็นการ

เชื่อมโยงระหว่างบ้านและโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้ของนักเรียนประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540)

พูนสุข บุญสวัสดิ์ (2525 : 504) ได้กล่าวถึงบรรยากาศที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก คือ บรรยากาศที่让孩子ได้สังเกตได้เล่นและได้ซักถาม พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการแสดงออกทางความคิดด้วยการพูดและการกระทำตามจินตนาการและความพอใจของเด็ก ดังนั้นความรู้สึกลอิสระที่จะคิดได้แปลก ๆ และภาวะที่มีความปลอดภัยทางจิต จึงเป็นภาวะที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก และเป็นสิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริมจากพ่อแม่ ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ที่จะจัดบรรยากาศเหล่านี้ให้แก่เด็ก เนื่องจากถ้าเด็กมีความคิดสร้างสรรค์แล้วเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ ก็จะมีความคิดสร้างสรรค์ด้วยดังที่สุปราณี สนธิรัตน์ (ม.ป.ป. : 213) ได้กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ในวัยเด็กและวัยรุ่น สามารถใช้เป็นตัวพยากรณ์ความคิดสร้างสรรค์ในวัยผู้ใหญ่ได้

นอกจากนี้ สุชาติ สถาวร (2536 : 17) ได้กล่าวไว้ว่า ศิลปะศึกษาที่จะส่งเสริมให้เด็ก เจริญเติบโตขึ้นนั้น เด็กจะต้องมีความสามารถและมีความพร้อมในการแสดงความคิดสร้างสรรค์ และอารมณ์อย่างอิสระไม่เช่นนั้นการทำงานศิลปะก็จะมีคุณค่าและไม่ส่งเสริมให้เด็กเจริญขึ้นแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตามการสนับสนุนหรือจัดกิจกรรมศิลปะให้เด็กสร้างสรรค์นั้น ควรจะมีเป้าหมายหรือความเชื่อเกี่ยวกับผลงานศิลปะของเด็กไว้ว่า (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2529)

1. เด็กจะต้องเป็นผู้ริเริ่ม
2. เด็กจะต้องเป็นผู้นำทางความคิด
3. เด็กจะต้องเป็นผู้มีจินตนาการกว้างขวาง
4. เด็กจะต้องเป็นผู้มีอิทธิพล
5. เด็กจะต้องกระตือรือร้นในการรับรู้

วิรัตน์ คุ้มคำ (2535 : 87) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาด้วยกลวิธีระดมสมอง จากผลของการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศของการเรียนที่เป็นประชาธิปไตยส่งเสริมให้เด็กได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ โดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้นั้น สามารถช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์พัฒนา

สูงขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาต่าง ๆ พบว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจะได้รับการส่งเสริมเมื่ออยู่ในภาวะที่มีความเป็นอิสระในการแสดงออก

กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ที่ท้าทายความคิดและท้าทายการแสดงออกของเด็กจากการสร้างสรรค์ศิลปะของเด็กที่พร้อมด้วยเสรีภาพ ย่อมเป็นสิ่งประทับใจต่อเด็กเสมอ เด็กพร้อมจะแสดงออกด้วยการลองผิดลองถูก ท้ายที่สุดการแสดงออกของเขาไม่เคยผิด และไม่เคยรู้สึกล้มเหลว กิจกรรมที่เด็กไม่รู้สึกล้มเหลวและไม่รู้สึกล้มเหลวนี้ ช่วยสร้างความมั่นใจในการแสดงออกเป็นอย่างมาก และเมื่อต่างมีความมั่นใจ เขาก็พร้อมจะสร้างสรรค์ครั้งแล้วครั้งเล่า ซึ่งพัฒนาการทางด้านการสร้างสรรค์ ก็เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามการสร้างสรรค จะเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีก็ต่อเมื่อเด็กมีความพร้อม และมีบรรยากาศที่พร้อมด้วยเสรีภาพเป็นปัจจัยสำคัญ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526 : 52)

สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในด้านนี้คือ นำนักเรียนไปร่วมปฏิบัติกิจกรรมพิเศษ ทางศิลปะที่เอกชนและหน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น ซึ่งดำรง วงศ์อุปราช (2529) ได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมพิเศษทางศิลปะ หมายถึง กิจกรรมศิลปะที่จัดขึ้นสำหรับเด็ก นอกเหนือไปจากการเรียนวิชาศิลปะศึกษาในโรงเรียนปกติ โดยกลุ่มบุคคลหรือหน่วยงานทั้งที่เป็นของรัฐและของเอกชนเป็นการจัดกิจกรรมศิลปะที่มีกิจกรรมหรือบทเรียนเป็นอิสระหลากหลาย ซึ่งโดยที่จริงแล้วก็เป็นการจัดปฏิบัติการศิลปะ (Art Workshop) แบบหนึ่งนั่นเอง การให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะ เป็นการช่วยกระตุ้นการศึกษาและสร้างสรรค์งานศิลปะ รวมทั้งการเปลี่ยนสถานที่ปฏิบัติการอาจมีผลดีต่อการปฏิบัติการศิลปะซึ่งสถานที่นั้นจะไม่ใช้ที่ฝึกกิจกรรมศิลปะอย่างเข้มข้น แต่จะเป็นการผสมผสานกิจกรรมศิลปะที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี โดยเฉพาะสำหรับเด็กเล็กในวัยประถมศึกษานี้จะเน้นเรื่องการปฏิบัติมาก ในขณะที่เดียวกันก็จะให้เด็กเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ไปด้วย เช่น ให้อุจกการอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มารยาทและวัฒนธรรมในการเข้าสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะไม่ใช่การมาโรงเรียน แต่จะมีการจัดบรรยากาศที่ไม่ทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย เด็กจะพบแต่ความแปลกใหม่ น่าสนใจ น่าเรียนรู้ ซึ่งจะกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้เป็นอย่างดี

สุชาติ สถาวร (2536 : 123) ได้กล่าวไว้ว่าสิ่งที่นักเรียน ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะได้รับนอกเหนือจากการเรียนรู้เรื่องศิลปะคือได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งสอดคล้องกับชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2531) ที่กล่าวว่า บรรยากาศในการทำกิจกรรมพิเศษ ทางศิลปะที่เอกชนและหน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น พบว่าเด็ก ๆ มีความสนุกสนานในการทำงาน มีความกระตือรือร้น

ลักษณะของเด็กแต่ละคนแสดงออกในท่าทางต่าง ๆ กัน บ้างก็ร้องเพลงไปทำงานไป บ้างก็เล่นไปทำงานไป บ้างก็ดิ้นขมิ้นวิจารณ์ผลงานกันในกลุ่มเพื่อน บางคนใช้สมาธิในการทำงานอย่างมาก ซึ่งการแสดงออกต่าง ๆ เหล่านี้ ชี้ให้เห็นว่าเด็ก ๆ มีความสุขในการทำงานมาก พวกเขาไม่ต้องอยู่ภายใต้ระเบียบข้อบังคับเหมือนในห้องเรียนเด็กมีสิทธิที่จะแสดงออกด้วยการพูด การกระทำอย่างเต็มที่ สามารถโต้แย้งกับเพื่อนและครูผู้สอนได้อย่างอิสระตามความคิด ความรู้สึกของตน โดยปราศจากความเครียด พวกเขาไม่ต้องแต่งเครื่องแบบที่จะต้องคอยระมัดระวังว่าจะสกปรกเลอะเทอะ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงานมากขึ้น

สาเหตุที่ครูศิลปศึกษามีความคาดหวังในข้อนี้ก็น้อยที่สุดก็เพราะว่าผู้ปกครองของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีอาชีพที่ไม่มั่นคง ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายสูง การที่ผู้ปกครองของนักเรียนมีรายได้อยู่ในระดับต่ำจึงเป็นผลให้ผู้ปกครองไม่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนได้มากเท่าที่ควร (สุวัฒนา แก้วสุวรรณ, 2531 : 134) ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ครูศิลปศึกษาคาดหวังว่า ผู้ปกครองมีบทบาทในการนำนักเรียนไปร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะที่เอกชนและหน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้นน้อยที่สุด

3. ด้านการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ในการปฏิบัติงาน โดยเฉลี่ยแล้ว พบว่า ครูศิลปศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปะศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านนี้รวมทุกข้ออยู่ในระดับเห็นด้วย และข้อที่ครูศิลปศึกษามีความคาดหวังอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุดคือ แนะนำให้นักเรียนรู้จักทำความสะอาด และเก็บรักษาวัสดุอุปกรณ์ให้เรียบร้อย หลังการปฏิบัติงาน

วิรุณ ตั้งเจริญ (2532 : 244) ได้กล่าวว่า การทำงานศิลปะของเด็ก เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กรู้จักเลือกสรร และสร้างสรรค์งานด้วยวัสดุต่าง ๆ เป็นการเสนอความรู้สึกนึกคิดผ่านวัสดุเหล่านั้น สร้างความประทับใจให้กับตนเอง ในขณะปฏิบัติงานและสร้างความภาคภูมิใจ ที่สามารถสร้างงานให้สำเร็จลงได้ หลังจากนั้นยังเป็นการสร้างความรู้สึกร่วมชมต่อผลงานศิลปะ ผลงานศิลปะที่มีความสัมพันธ์กับสังคม วัฒนธรรม และการเมือง ซึ่งมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวันด้วยเช่นกัน การที่ผู้ปกครอง ได้จัดการหาวัสดุอุปกรณ์พร้อมในการฝึกปฏิบัติกิจกรรมทางการศึกษาศิลปะจึงเป็นความพร้อมที่สำคัญ อย่างหนึ่งด้วยเช่นกัน

ศิลปะศึกษาเป็นเครื่องมือทางการศึกษา ที่จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาชีวิต สังคม และสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงาม ให้แก่เด็กด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การรู้คุณค่าทางศิลปะ การรักษาความสะอาด รักความสวยงาม และความเป็นผู้มีรสนิยมที่ดี

ศิลปะศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาอารมณ์ของเด็ก การจัดกิจกรรมให้เด็กอย่าง ถูกต้อง จะช่วยพัฒนาความรู้สึกต่าง ๆ ของเด็กได้เป็นอย่างดี การมองเห็นความสวยงามต่างเริ่มด้วยการ สังเกตธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็กเป็นอันดับแรก การเริ่มเรียนศิลปะศึกษา ในช่วงแรกจึงควร ฝึกให้เด็กได้สังเกตธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่สวยงาม สะอาด มีระเบียบ เพื่อฝึกให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ เกิดขึ้นแล้วนำความรู้สึกต่าง ๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดความคิดออกมา ในรูปแบบต่าง ๆ ถ้าเด็กได้สัมผัส กับสิ่งที่สวยงาม สะอาด เรียบร้อย เด็กก็จะเกิดความชื่นชม ในสิ่งที่พบเห็น และสามารถแสดงความ รู้สึกต่าง ๆ ด้วยการรับรู้ในความงาม

การฝึกปฏิบัติทางศิลปะศึกษานั้น ได้จัดกระบวนการเรียนการสอน ให้เป็นรูปแบบต่าง ๆ ให้ เด็กได้แสวงหาประสบการณ์ ด้วยการวาดภาพระบายสี ปั้น แกะสลัก พิมพ์ภาพ สร้างสรรค์ด้วยวัสดุ ต่าง ๆ ฯลฯ กระบวนการเรียนศิลปะ เป็นการฝึกให้เด็กสังเกต ค้นคว้า วิเคราะห์ สืบค้น เปรียบเทียบ ทดลอง และแก้ปัญหาโดยนำเทคนิคต่าง ๆ มาสร้างสรรค์ และแสดงออกทางศิลปะการให้เด็กได้ฝึก กระบวนการคิด จะสามารถจัดได้มากในงานศิลปะ

ระหว่างการฝึกปฏิบัติงานศิลปะ เด็กต้องใช้สี วัสดุต่าง ๆ ทำให้เกิดความไม่ระเบียบ สกปรกเลอะเทอะ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นตัวแบบที่เด็กได้ประสบพบเห็นตลอดเวลา ควรจะกำจัด ออกไปหลังจากปฏิบัติงานแล้ว โดยการให้เด็กเก็บเศษวัสดุ พู่กัน แก้วน้ำ อุปกรณ์อื่น ๆ ไปเช็ดล้างทำ ความสะอาดให้ทุกอย่างเรียบร้อย พร้อมทั้งจะนำมาใช้ได้ในทุกโอกาส และเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อยทุกครั้ง ภายหลังการปฏิบัติงาน เพื่อฝึกลักษณะนิสัยความมีระเบียบ ความสะอาด และความเรียบร้อยสวยงาม (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2537 : 292)

เยาวภา เดชะคุปต์ (2529 : 243) ได้กล่าวสอดคล้องกับเรื่องนี้ว่าในขณะที่เด็กทำงานต่าง ๆ ทางศิลปะ ผู้ปกครองควรสอนระเบียบและนิสัยที่ดี ในการทำงานควบคู่กันไปด้วย เช่น หัดให้เด็กรู้จัก เก็บของเป็นที่ ล้างมือให้สะอาด เมื่อทำงานเสร็จแล้ว เพื่อฝึกนิสัยตั้งแต่เด็ก

เลิศ อานันท์นะ (2521) ได้กล่าวถึงข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปกครองในการให้คำแนะนำหลังการปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปะของเด็ก ให้มีความรับผิดชอบในการเก็บรักษาความสะอาด เครื่องมืออุปกรณ์ เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีกิจนิสัยอันดี ผู้ปกครองควรส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยในการประหยัด ตลอดจนจนความเป็นระเบียบและสวยงามซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าควรแก่การปลูกฝังและส่งเสริม และวิรุณ ตั้งเจริญ (2532) ได้กล่าวถึง การส่งเสริมการเรียนศิลปะศึกษา จะได้ผลตามความมุ่งหมายโดยการฝึกฝน อบรมเรื่องของความสะอาด เพื่อเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความเป็นผู้มี บุคลิกภาพที่น่าดู และเลือกสรรแต่สิ่งที่สวยงาม มีความเป็นระเบียบ ปกติกคนเราทุกคน ย่อมปรารถนาที่จะให้ตัวเองเป็นผู้มีบุคลิกลักษณะที่ดี เช่น คนเรารู้จักการแต่งกาย การรักษาร่างกายให้สมบูรณ์และสะอาด ฉะนั้นการเรียนศิลปะส่วนหนึ่งก็มุ่งโดยตรงที่จะให้ผู้เรียน เกิดความรู้สึกในด้านดีงาม ทั้งจิตใจและความประพฤติ

การที่ครูศิลปะศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนศิลปะศึกษา ในข้อนี้มากที่สุด ก็เพราะผู้ปกครองมีโอกาสนักเรียนตลอดเวลาที่นักเรียนอยู่ที่บ้าน ขณะที่นักเรียนทำงานศิลปะ ผู้ปกครองมีโอกาสซักเตือน ในนักเรียนทำงานให้เป็นระเบียบเรียบร้อยได้เสมอ การได้รับคำเตือนบ่อย ๆ จะทำให้นักเรียนมีนิสัยที่ดีในการทำงาน การปล่อยให้เด็กทำงานโดยขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะอาดจะทำให้เกิดความเคยชิน และภายหลังจะแก้ไขได้ยาก การฝึกนิสัยการทำงานดังกล่าวแม่ทางโรงเรียนจะฝึกอยู่แล้วก็ตามแต่เมื่อนักเรียนอยู่ที่บ้าน ผู้ปกครองก็ควรให้ความร่วมมือโดยการซักเตือนให้นักเรียนทำงานให้เป็นระเบียบเรียบร้อยด้วย (สุวัณณา แก้วสุวรรณ, 2531 : 147)

สำหรับข้อที่ครูศิลปะศึกษาเห็นด้วยน้อยที่สุดในด้านนี้ คือ ชักนำและส่งเสริมให้นักเรียนฝึกเรียนวาดภาพด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์บ้างตามความเหมาะสม

ซึ่งในปัจจุบันคอมพิวเตอร์ถูกนำมาใช้กับการเรียนการสอน ในรายวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษาได้นำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนกันแล้ว ทั้งนี้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า คอมพิวเตอร์มิใช่เป็นเพียงเครื่องคำนวณเหมือนอย่างในอดีตแล้ว แต่กลับเป็นเครื่องมือช่วยสอนที่มีประสิทธิภาพในด้านการนำเสนอข้อมูลและความรู้ที่เป็นลำดับขั้นตอน ให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นเมื่อคอมพิวเตอร์ ถูกยอมรับเข้ามาสู่ชีวิตประจำวันมากขึ้น จึงสมควรสร้างเจตคติและความเข้าใจที่ถูกต้อง รวมถึงการใช้งานได้อย่างถูกวิธี การนำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นสื่อสร้างสรรค์ทางศิลปะ น่าจะเป็นมิติใหม่ของการเรียนการ

สอนศิลปะร่วมกับคอมพิวเตอร์ (ปณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2539 : 1-2) จากหนังสือวารสารการศึกษา กรุงเทพมหานคร (2540 : 10) ได้กล่าวไว้ว่า โลกที่เราอาศัยอยู่ในปัจจุบันนี้ได้ก้าวสู่ยุคของข่าวสาร ข้อมูลอย่างเต็มตัวแล้ว เราอยู่ในโลกแห่งข่าวสารข้อมูลอันไร้พรมแดนและคอมพิวเตอร์ได้เข้ามา มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนยุคนี้ไม่น้อย ด้วยความสามารถในการทำงานอันน่าทึ่งของมัน จนดูเหมือนว่า ใครที่ไม่รู้จักใช้เทคโนโลยีนี้จะกลายเป็นคนตามไม่ทันไป ปัจจุบันในโรงเรียนอนุบาลและระดับประถมศึกษา หลาย ๆ แห่งมีการจัดสอนคอมพิวเตอร์ให้กับเด็กอันนำไปสู่ความสับสนไม่แน่ใจของพ่อแม่ ผู้ปกครองว่าการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์ในเด็กอนุบาลและระดับประถมศึกษา มีความเหมาะสมหรือไม่

สำหรับเรื่องนี้สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาคือ โปรแกรมที่เหมาะสมกับเด็กไทย ของเรามีหรือยัง หากโปรแกรมออกแบบมาได้เหมาะสม และสอดคล้องกับพัฒนาการตามวัยของเด็กก็ จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กอย่างแน่นอน นอกจากนี้คงต้องตามใจคนเป็นพ่อแม่ ผู้ปกครองด้วย ว่า ความต้องการจะให้ลูกเรียนคอมพิวเตอร์แต่เยาว์วัยนั้นมุ่งจุดประสงค์ใด เพราะถ้าไม่ใช่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ อย่างรอบด้านของเด็กอีกทางหนึ่ง แต่เป็นการสนับสนุนเพื่อฐานะหน้าตาทางสังคมแล้วผลเสียก็จะตกกับเด็กอย่างแน่นอน ที่สำคัญคอมพิวเตอร์เป็นเพียงสื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างหนึ่งของเด็กเท่านั้น ไม่สามารถแทนที่การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่เด็กได้จากการดำรงชีวิตหรือกิจวัตรประจำวัน เช่น เล่นกับเพื่อน อ่านหนังสือ ร้องรำทำเพลง วิ่งเล่นกลางสนาม ฯลฯ เพราะกิจกรรมเหล่านี้ ล้วนมีความสำคัญช่วยให้เด็กมีร่างกายแข็งแรง จิตใจแจ่มใส อารมณ์เบิกบาน ความคิดอ่านสดใส เป็นเด็กที่สุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี ซึ่งเป็นสิ่งที่พ่อแม่ปรารถนามากกว่าสิ่งอื่นใด

เบญจา รุ่งเรืองศิลป์ (2540 : 7) ได้กล่าวไว้ว่า แม้อุปกรณ์จะเป็นสื่อชนิดหนึ่งที่ ห้า ทาย อยู่บนฐานความรู้ที่กว้างไกลและไร้ขอบเขต และให้ความเพลิดเพลินแต่อย่าลืมนะว่าสิ่งใดมีประโยชน์ ก็ย่อมมีโทษแอบแฝงอยู่ได้ เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าขึ้นจะทำให้คนมีความสัมพันธ์ในสังคม ลดลง เรา สามารถติดต่อสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์โดยไม่ต้องพูดจากับใคร อำนวยความสะดวกทุกอย่าง สิ่งเหล่านี้ จะทำให้น้ำจิตน้ำใจและความเอื้ออาทรในสังคมเดียวกัน และสังคมนะหว่างโลกลดลงหรือไม่ล้วนเป็นสิ่ง น่าคิด นอกจากนี้การใช้ชีวิตประจำวันกับหน้าจอคอมพิวเตอร์มากเกินไป อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ ละเลยกับการดูแลสุขภาพ และใกล้ชิดธรรมชาติน้อยลง พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งใน การเลือกสรรสื่อที่ดี พร้อมทั้งคอยป้องกันมิให้สื่อร้ายมากล้ำกรายการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อการ พัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ และสติปัญญาอย่างมีคุณภาพของเด็กไทย สาเหตุที่ครูศิลปศึกษามีความ

คาดหวังในข้อนี้น้อยที่สุด นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว ปัจจัยทางฐานะทางเศรษฐกิจ การขาดความรู้ และไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาของผู้ปกครอง ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครูศิลปศึกษามีความคาดหวังต่อบทบาทของผู้ปกครองในข้อนี้น้อยที่สุด

4. ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ โดยเฉลี่ยแล้ว พบว่าครูศิลปศึกษา มีความคาดหวังต่อบทบาทของผู้ปกครอง ในการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านนี้รวมทุกข้ออยู่ในระดับเห็นด้วยและข้อที่ครูศิลปศึกษามีความคาดหวังอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งในด้านนี้ คือ แสดงความชื่นชม และให้กำลังใจ เมื่อนักเรียนทำงานศิลปะสำเร็จ

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 111) ได้กล่าวถึงการจัดสภาพแวดล้อมไว้ว่า สภาพแวดล้อมในการเรียนนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะสภาพแวดล้อมที่ดี มีสภาพเป็นแรงผลักดันหรือกระตุ้นให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การทานข้าวที่อร่อยมิได้หมายความว่า เราทานอาหารที่อร่อยเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงสภาพแวดล้อมที่ดีด้วย เช่น กลิ่นไม่เหม็น ยุงไม่กัด งานไม่สกปรก เป็นต้น สภาพแวดล้อมในทางศิลปศึกษาก็ไม่แตกต่างกัน การมีห้องทำงานที่ดี มีโต๊ะทำงานได้สะดวก ห้องกว้างขวางพอสมควร มีแผ่นป้ายติดภาพ หรืออากาศถ่ายเทดี มีห้องทำงานศิลปะเป็นสัดส่วน นอกจากนี้ยังกินความถึง การสร้างบรรยากาศที่ดี เช่น การให้กำลังใจที่ดี การเปิดโอกาสให้มีเสรีภาพในการทำงาน และแสดงความคิดเห็น สภาพแวดล้อมที่ดีเช่นนี้ จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างดียิ่ง สิ่งแวดล้อมที่มีสภาพเป็นสื่อลใจ ในการฝึกปฏิบัติงานศิลปะ หมายความว่า สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่คนเราสร้างขึ้นสำหรับสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่ คน สัตว์ พืช และวัตถุต่าง ๆ ส่วนสิ่งแวดล้อมที่คนเราสร้างขึ้น ก็หมายถึง วัตถุ สิ่งของ สิ่งก่อสร้าง เครื่องมือทางเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนเราสร้างสรรค์ขึ้นมา สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของเด็กมาก เพราะชีวิตต้องดำรงอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมนั้น เราอาจจะเบื่อกับมัน หรืออึดอัดกับข้อจำกัดของสิ่งแวดล้อมต่างกันไป เช่น เกิดความปิติต่อธรรมชาติเบื้องหน้า อึดอัดต่อสังคมเมืองหรือคับข้องใจต่อสังคมเครื่องจักรกล เป็นต้น สิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งลใจต่อความรู้สึกนึกคิดของเด็กและมีค่าอย่างยิ่งสำหรับศิลปะ

การเสนอแนะหรือการเลือกสื่อลใจให้นักเรียน ใช้เป็นสื่อแสดงออกจึงเลือกใช้ได้อย่างกว้างขวาง ทั้งที่เป็นธรรมชาติและสิ่งที่คนเราสร้างขึ้น สำหรับสื่อลใจที่เป็นธรรมชาติ เช่น ทุ่งหญ้า ทิว

เขา ท้องทะเล นก ต้นไม้ ดูเหมือนว่าคนเราที่มีฐานะเป็นธรรมชาติ จะชื่นชมต่อธรรมชาติที่มีอยู่รอบ ๆ ตัวของเราได้อย่างดียิ่ง ส่วนสิ่งแวดล้อมที่คนเราสร้างขึ้น ก็อาจจะเป็นสื่อที่สะท้อนถ่ายทอดรูปแบบและความรู้สึกนึกคิด ได้หลายลักษณะอย่างน่าสนใจ การเสนอสิ่งแวดล้อมให้เป็นสื่อ دلใจสำหรับการสร้างสรรค์ศิลปะ จึงควรได้รับการพิจารณาอย่างกว้าง ๆ และสอดคล้องกับวัยของนักเรียนด้วย นิพนธ์ ทวีกาญจน์ (2533 : 237) ได้กล่าวสอดคล้องกับเรื่องนี้ว่า สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการรับรู้และซึมซาบ เก็บเข้าไว้ในตัวเด็กอย่างมาก เป็นไปโดยธรรมชาติและเป็นปรากฏการณ์ทางสุนทรียศาสตร์การได้อยู่ในครอบครัวที่มีเสรีภาพในการแสดงออก มีบรรยากาศที่แจ่มใสมีธรรมชาติ เสียงเพลง หนังสือ ภาพเขียน และความรักความเข้าใจ จะช่วยพัฒนาสุนทรียภาพในตัวเด็กให้่องงาม สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และจะกลายเป็นพลังที่สำคัญทำให้เขากลายเป็นคนที่มีศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์ตลอดไป

เกล (Gale อ้างถึงใน อารีย์ รังสินันท์, 2528 : 62) กล่าวว่าเด็กทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์ ฉะนั้นเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์จะพบได้ในทุก ๆ ห้องเรียน ทุกชั้นเรียน ทุกครอบครัว ทั้งเพศชาย และเพศหญิง ทั้งในสังคมชนบทและสังคมแบบเมือง แต่แต่ละ เด็กที่ได้รับการส่งเสริมและอยู่ในสภาพบรรยากาศที่พร้อมมูล ย่อมเป็นโอกาสเอื้ออำนวยและพัฒนาตนเองได้เร็วกว่าและมากกว่า เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีการแสดงออกที่แตกต่างไปจากเด็กทั่ว ๆ ไปอยู่บ้าง และแม้ในหมู่พวกเขาเอง การแสดงออกก็ยังไม่เหมือนกัน บางคนกล้าแสดงออกอย่างอิสระ โดยไม่ต้องการสิ่งเร้าหรือแรงกระตุ้นจากผู้ใหญ่มากนัก แต่บางคนก็ต้องการสิ่งแวดล้อมบรรยากาศอบอุ่น เป็นกันเอง เพื่อเป็นแรงเสริมและกำลังใจให้เขาเชื่อมั่นและกล้าแสดงออก เด็กประเภทหลังนี้มีเป็นจำนวนมาก และส่วนหนึ่งไม่มีโอกาสพัฒนาความสามารถสร้างสรรค์ตนเองจนตลอดชีวิต ทั้งนี้เพราะขาดแรงกระตุ้นในการส่งเสริมที่ถูกต้อง สภาพภาวะที่เอื้ออำนวยอย่างเพียงพอที่จะช่วยให้เขามีโอกาสแสดงออกและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นั่นเอง ถ้าเด็กได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมและให้กำลังใจอย่างถูกต้องแล้ว ก็เป็นที่คาดหวังได้ว่าการสร้างสรรค์ศิลปะของเด็ก จะบรรลุเป้าหมายอย่างแน่นอน ทั้งในแง่การสร้างสรรค์กิจกรรม โดยศิลปะจะช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงาม สำหรับการใช้ชีวิตในสังคม และลักษณะนิสัยที่เรามุ่งหวังก็จะกลับมาผลักดันให้การสร้างสรรค์ศิลปะประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

โกวิท ประวาลพฤษ์ (2535 : 23) ได้กล่าวไว้ว่า งานใด ๆ ก็ตามถ้ามีแต่เพียงการคิดก็ไม่เกิดผล ต้องลงมือปฏิบัติจึงจะได้ผลงานออกมา การทำงานศิลปะก็เช่นเดียวกัน ผู้ปกครองจึงต้องระวัง สร้างความรู้สึก ประสบความสำเร็จให้กับเด็กนักเรียนเสมอ ความรู้สึกประสบความสำเร็จนี้มองประกอบที่สำคัญคือ การเสริมกำลังใจ ได้แก่ คำชม และการยกย่องต่าง ๆ ความรู้สึกประสบความสำเร็จนี้ เป็น

สิ่งสำคัญที่จะทำให้เด็กเรียนอยากทำมากขึ้น ทำเร็วขึ้น และเมื่อได้ทำมากขึ้นทำได้เร็วขึ้น ก็จะพัฒนาไปสู่ทักษะต่าง ๆ ได้เอง ดังนั้น ความสำเร็จของการปฏิบัติงาน การฝึกลักษณะนิสัยจึงขึ้นอยู่กับความชื่นชม ความยินดี ถ้าขาดซึ่งความรู้สึกประสบความสำเร็จเหล่านี้แล้วทักษะเหล่านี้ก็จะไม่รุดหน้าพัฒนาไปได้เลย

ดุขฎี บริพัตร ณ อยุธยา (2535 : 215) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเด็กปัญญาเลิศ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีผลทางอ้อมกับเด็กให้ช่วยเสริมความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า ควรให้คำชมเชยยกย่องผลงานทางศิลปะของเด็กแต่ละคนไม่ว่าผลงานนั้นจะเล็กน้อย หรือดูไม่แปลกตาเลยสำหรับผู้ใหญ่ อย่าลืมนึกว่าเด็กอาจจะยังไม่ทันได้นึกถึงการประสมประสานความคิดออกมาเป็นงานประดิษฐ์เช่นนั้นมาก่อนเลยก็ได้ และวารภรณ์ รักวิชัย (2533 : 115) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ของเด็กขึ้นอยู่กับประสบการณ์ตรงที่เด็กได้รับจากสิ่งแวดล้อมโดยการกระทำ การสัมผัสรับรู้ และการได้พบเห็นซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีความสำคัญ ในการสร้างเสริมบุคลิกภาพของเด็ก ดังนั้นผู้ใหญ่ ที่ใกล้ชิดจึงควรใช้การเสริมแรงในการกำหนดพฤติกรรมของเด็ก เพื่อจะทำให้เด็กมีพฤติกรรมในทางที่ดีคงอยู่ต่อไปอีกนาน การเสริมแรงของผู้ใหญ่ได้แก่การยอมรับและการพูดคุยยกย่องชมเชย

ประเทิน มหาพันธ์ (2531) กล่าวไว้ว่า ความภูมิใจของเด็กเกิดขึ้นจากการที่เด็กได้สร้างผลงานขึ้นมาแล้ว ได้รับคำชมเชยและการให้กำลังใจจากครู ผู้ปกครอง ความภูมิใจและความภาคภูมิใจโดยการชมเชย และให้กำลังใจแก่เด็ก เช่นเดียวกับสุพล บุญทรง (2523) ที่กล่าวว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาเป็นวัยที่ต้องการความสำเร็จ ความภาคภูมิใจเป็นที่ยอมรับกันว่าการให้การศึกษา ทางศิลปศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องจัดให้แก่เด็ก เพราะศิลปศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เด็กได้มีพัฒนาการทั้งทางสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม อย่างกว้างขวางที่สุด จากการศึกษาและวิจัยพบว่าธรรมชาติของเด็กจะมีความต้องการที่จะแสดงออกกันทุกคนเพียงแต่ต้องได้รับการสนับสนุนหรือกระตุ้นด้วยวิธีการจัดบทเรียนทางศิลปะให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะ เพศ และวัยของเด็ก

สำหรับข้อที่มีค่าน้อยที่สุดในด้านนี้คือ ผู้ปกครองและสมาชิกอื่น ๆ ภายในครอบครัวปฏิบัติกิจกรรมศิลปะร่วมกับนักเรียนด้วยในบางครั้ง

วารภรณ์ รักวิชัย (2533 : 19) ได้กล่าวไว้ว่า ในปัจจุบันนี้ครอบครัวคนไทยส่วนใหญ่ต้องประสบกับปัญหาที่ผู้ปกครองไม่มีเวลาให้บุตรหลาน เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจทุกวันนี้นำให้ผู้ปกครองต้องออกหางานทำ และปัญหาที่พบมากก็คือ การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้เติบโตอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างไม่มีปัญหา ผู้ปกครองจะต้องเข้าใจบุตรหลานและ

แบ่งเวลาให้บุตรหลานอย่างเหมาะสม ผู้ปกครองควรต้องเอาใจใส่ต่อความคิดเห็นของบุตรหลาน สนใจกิจกรรมต่าง ๆ ของบุตรหลาน ให้คำแนะนำ ส่งเสริมและเฝ้าดูผลสำเร็จในงานของบุตรหลานด้วยความตั้งใจ และอดทน เมื่อบุตรหลานประสบความสำเร็จ ผู้ปกครองควรแสดงความดีใจอย่างชัดแจ้ง และการให้แรงเสริมด้วยการชมเชยหรือการให้รางวัล เพื่อให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง และมีกำลังใจในการทำงานอย่างอื่นต่อไป พ่อแม่ผู้ปกครองควรมีเวลาใกล้ชิดบุตรหลาน และทำตัวเป็นเพื่อนที่ดีของบุตรหลานให้คำแนะนำมากกว่าการออกคำสั่งให้ทำ เพราะจะช่วยให้เด็กได้เติบโตอย่างมีอิสระ ตามพัฒนาการขั้นต่าง ๆ ของตนเองอย่างเต็มที่ แต่เนื่องจากครอบครัวของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ ต้องประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ จึงทำให้ผู้ปกครองไม่ค่อยมีเวลาให้กับนักเรียนมากนักด้วยเหตุนี้จึงทำให้ครูศิลปศึกษา มีความคาดหวังในข้อนี้น้อยที่สุด

ด้วยแนวคิดและผลของงานวิจัยที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่า ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปศึกษา บทบาทของผู้ปกครองในด้านต่าง ๆ ที่เป็นไปในทางที่เอื้ออำนวยก็จะช่วยให้ความสามารถพิเศษของเด็กได้มีการพัฒนาอย่างเต็มที่ จึงกล่าวได้ว่าสิ่งแวดล้อมจะเป็นตัวกำหนด หรือปรุงแต่งความสามารถพิเศษของบุคคลขึ้นมาได้ และที่สำคัญคนเราสามารถพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมได้มากกว่าตัวกำหนดทางพันธุกรรม ซึ่งย่อมนับว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มคุณภาพของประชากร ให้อยู่ในระดับสูงได้เช่นเดียวกัน

ศิลปะมีคุณค่าต่อชีวิตเด็ก หากใช้ศิลปะให้ถูกจะเกิดประโยชน์ที่มีค่ามหาศาลต่อเด็ก มิใช่แค่เพียงกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะต่าง ๆ พัฒนาความพร้อมของเด็ก และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เท่านั้น แต่ศิลปะมีบทบาทในการสร้างนิสัย สร้างชีวิตให้กับเด็ก สร้างความสุข ความงามให้เกิดขึ้นในหัวใจของเด็ก เตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ ไม่ใช่เตรียมให้มีแต่ความรู้ทางวิชาการขาดคุณภาพและจิตใจที่สร้างสรรค์ ฉะนั้นผู้ใหญ่จึงควรช่วยกันใช้ศิลปะให้เต็มบทบาท และได้คุณค่าที่แท้จริงกัน และเพื่อเด็ก ๆ ของเราจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีคุณค่าต่อสังคม มากกว่าที่เป็นอยู่ (ศิริลักษณ์ ศรีกมล, 2537 : 218)

ผู้วิจัยหวังว่าผลของการวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของครูศิลปศึกษาต่อบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้จะเป็นแนวทางสำหรับผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบต่อเด็กนักเรียน ได้มองเห็นความสำคัญของการเรียนศิลปศึกษากันมากขึ้น และร่วมมือกันสนับสนุนส่งเสริมนักเรียนให้ได้รับการพัฒนาลักษณะนิสัยปลูกฝัง

ให้งอกงามขึ้นในจิตใจของเยาวชน เพราะนอกจากสร้างเสริมรสนิยมอันดีงามแล้ว ยังเป็นการต้านอำนาจกระแสวัตถุ ที่ไหลบ่าเข้ามาครอบงำอารมณ์ของเยาวชนไทยได้ด้วย

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของครูศิลปศึกษาต่อบทบาทของผู้ปกครองในการ ส่งเสริมการเรียนศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครในครั้งนี้ สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้คือ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปกครอง

1. ผู้ปกครองควรให้อิสระเสรีภาพในการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก และไม่ควรมุ่งบังคับให้เด็กทำงานศิลปะ
2. ผู้ปกครองควรแบ่งเวลาที่บ้านให้เด็กทำงานศิลปะอย่างเพียงพอ ไม่ควรเรียกใช้งานอย่างอื่นเมื่อเด็กทำงานศิลปะ
3. ผู้ปกครองควรสนับสนุนส่งเสริมให้เด็ก ได้เรียนพิเศษด้านศิลปะบ้างไม่ใช่ให้เรียนแต่ทางด้านวิชาการ
4. ผู้ปกครองควรให้การสนับสนุน ใ้บุตรหลานของตนเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลปะ ที่นอกเหนือจากโรงเรียน
5. ผู้ปกครองควรหาพื้นที่ว่าง ๆ เช่น ฝาผนังบ้าน ไว้สำหรับติดผลงานของเด็ก เพื่อให้เด็กได้เกิดความภาคภูมิใจ และเห็นในคุณค่าผลงานของตน

ข้อเสนอแนะสำหรับครูศิลปศึกษา

1. เนื่องจากผู้ปกครองของนักเรียนในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ ไม่ค่อยมีความรู้ทางศิลปะเท่าที่ควร ฉะนั้นครูศิลปศึกษาจึงควรหาวิธีการต่าง ๆ ให้ผู้ปกครองได้มีความรู้ทางศิลปะพื้นฐานบ้าง เพื่อจะได้ร่วมมือกับทางโรงเรียนส่งเสริมการเรียนศิลปะศึกษาได้มากขึ้น โดยการเผยแพร่ แนะนำความรู้พื้นฐานทางศิลปะในเรื่องง่าย ๆ เช่น สีขั้นพื้นฐาน เส้น แสง เงา หรือการจัดภาพอย่างง่าย ๆ เป็นแผ่นพับ หรือกระดานโรเนียวเสนอผู้ปกครอง ควบคู่กันไปเมื่อเริ่มสอนศิลปะศึกษาแก่นักเรียน

2. ครูศิลปศึกษาควรเชิญผู้ปกครองมาพบในกรณีที่เกิดมีปัญหาในการเรียนศิลปศึกษา เพื่อจะได้รับทราบข้อมูลทางบ้านบ้างเพื่อหาแนวทางแก้ไข และสร้างทัศนคติที่ดี และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านศิลปะแก่ผู้ปกครอง

3. ครูศิลปศึกษา ควรหาทางประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการเรียนศิลปศึกษา เช่น เชิญผู้ปกครองมาร่วมชมผลงานนักเรียนที่โรงเรียนจัดขึ้น พร้อมจัดนิทรรศการประวัติผลงานผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำงานศิลปะในระดับประเทศให้ผู้ปกครองได้รับทราบบ้าง

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียนหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

1. ควรให้มีการจัดอบรมทางวิชาการด้านศิลปะแก่ครูศิลปะอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนศิลปศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ส่งเสริมและให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมศิลปศึกษา ในโรงเรียนให้มากขึ้น พร้อมทั้งจัดงบประมาณในการซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ให้แก่หมวดศิลปศึกษาให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

1. ผู้ปกครองควรหาความรู้และติดตามข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะบ้าง
2. ควรมีการจัดอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนศิลปศึกษาให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวัง ของครูศิลปศึกษากับบทบาทที่ปฏิบัติจริงของผู้ปกครอง ในการส่งเสริมการเรียนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร หรือเขตการศึกษาอื่น ๆ
2. ควรมีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครอง ในการส่งเสริมการเรียนศิลปศึกษา โดยขยายขอบเขตการวิจัยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
3. ควรมีการสำรวจความคาดหวังของครูศิลปศึกษาต่อบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนศิลปศึกษา ในระดับอื่นด้วย

4. ควรมีการสำรวจความคาดหวังของผู้ปกครองต่อบทบาทของครูศิลปศึกษาในการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร หรือเขตการศึกษาอื่นด้วย